

Brigita Rupar, Zavod RS za šolstvo

VSEŽIVLJENJSKA KARIERNA ORIENTACIJA – POVEZAVA MED ŠOLO, POKLICEM IN ŽIVLJENJEM

UVOD

V zadnjem desetletju se vseživljenjski karierni orientaciji namenja vse več pozornosti tako na evropskem kot na nacionalnem nivoju. Velja za bistveno dimenzijo vseživljenjskega učenja, ki služi tako gospodarskim ciljem kot ciljem socialne politike in ki je namenjena predvsem izboljševanju učinkovitosti in kakovosti izobraževanja, dopolnilnega usposabljanja in trga delovne sile, in sicer s prispevanjem k zmanjševanju osipa in s preprečevanjem razvijanja neustreznih veščin ter s posledičnim izboljšanjem produktivnosti. Potrebo po učinkovitih storitvah na področju karierne orientacije v katerem koli življenjskem obdobju poudarjata dve resoluciji Izobraževalnega sveta Evropske unije (2004; 2008), ki sta namenjeni razvijanju veščin, ki so ljudem v pomoč pri izbiri izobraževanja in poklica ter pri prehajanju znotraj in med izobraževanjem ter delom. Resolucije se osredotočajo na štiri prioritetna področja: razvijanje veščin vodenja poklicne kariere, dostopnost storitev, zagotavljanje kakovosti in koordinacija storitev.

Naraščajoče število tranzicij, s katerimi se danes srečujejo državljani v svojem življenju, in s tem povezani večja raznolikost in mobilnost na področju izobraževanja, usposabljanja in na trgu delovne sile, so povzročili, da so učinkoviti sistemi karierne orientacije pomembnejši kot kadar koli prej. Kot naslednica Lizbonske strategije Evropa 2020: evropska strategija za pametno, trajno in vključujočo rast uvršča med svoje cilje zmanjševanje osipa za 10 % in zagotavljanje, da 40 % mlade generacije konča univerzitetni študij. Omenjena strategija daje tudi pobude za izboljševanje vstopa mladih na trg delovne sile, upoštevanje formalnega in neformalnega učenja, izboljševanje učnih dosežkov in odpiranje ter izboljševanje ustreznosti izobraževalnih sistemov, večanje privlačnosti programov poklicnega izobraževanja in zagotavljanje, da državljani razvijejo ustrezne kompetence, ki so potrebne za nadaljnje izobraževanje in vstop na trg delovne sile v vseh življenjskih obdobjih. Kakovostni, dostopni in usklajeni sistemi karierne orientacije so bistvenega pomena za uresničevanje gornjih pobud.

KAJ POMENI VSEŽIVLJENJSKA KARIERNA ORIENTACIJA?

Vseživljenjska karierna orientacija pokriva dejavnosti, ki so namenjene za pomoč posameznikom v različnih obdobjih njihovega življenja pri izbiri ustreznega

izobraževanja, dopolnilnega usposabljanja in poklica oz. pri vodenju poklicne kariere. Zajema informacije, nasvete, svetovanje, akcijsko načrtovanje in razvijanje veščin vodenja poklicne kariere.

ZAKAJ POTREBA PO VSEŽIVLJENJSKI KARIERNI ORIENTACIJI?

Potreba po učinkoviti karierni orientaciji v katerem koli življenjskem obdobju postaja vse večja, saj morajo državljani obvladovati vedno pogostejše prehode znotraj izobraževanja, dopolnilnega usposabljanja in med njimi ter trgom delovne sile. Sem spadata razvijanje zmožnosti luščenja smisla iz množice podatkov in izbira ustreznih učnih priložnosti izmed izjemno raznolikih možnosti, ki so na voljo. Karierna orientacija deluje kot katalizator za zmanjševanje osipa in preprečevanje razvijanja neustreznih veščin, s čimer izboljšuje produktivnost. Razen tega izboljšuje mobilnost državljanov in večja socialno kohezijo (Lifelong Guidance Policies: Work in Progress, 2010).

O vlogi karierne orientacije v sodobni postindustrijski dobi kritično razmišlja *Tone Simonič* v svojem prispevku z naslovom *Izzivi karierne orientacije in poklicne vzgoje v postinformacijski družbi*. Dejstvo je, kot pravi, da so za ustrezno usposobljenost zaposlenih najbolj zainteresirani delodajalci. Pa vendar ne smemo pozabiti, kot opozarja Simonič, na izjemno pomembno vlogo države kot regulatorja družbenih odnosov. Avtor meni, da bi država lahko del sredstev za prestrukturiranje podjetij namenila za karierne sklade, ki bi omogočali možnost izobraževanja vsem, posebej šibkejšim članom družbe, kot so revni, brezposelni, mladi brez delovnih izkušenj ali socialno izključeni posamezniki. Teza je zanimiva in vredna razmisleka.

KAKŠNO JE STALIŠČE EU?

Potreba po nadaljnem razvoju karierne orientacije spada med ključne strategije in smernice Evropske unije (EU) na področju izobraževanja, usposabljanja, zaposlovanja in socialnega vključevanja. Države članice EU soglašajo, da je storitve karierne orientacije treba zagotavljati v vseh življenjskih obdobjih z namenom, da se prispeva k razvoju veščin, ki so ljudem v pomoč pri izbiri izobraževanja in poklica ter pri prehajanju znotraj izobraževanja in dela ter med njima. Ker se vse države soočajo s podobnimi izzivi, in sicer kako zadovoljevati povečane potrebe po storitvah karierne orientacije z vedno manjšimi finančnimi sredstvi, je prišlo do sklepa, da se ukrepi v zvezi s poklicno

orientacijo in sistemi modernizirajo in okrepijo (EU resolucije iz leta 2004 in 2008) predvsem v smislu zagotavljanja kakovosti, veččin vodenja poklicne kariere ter dostopnosti in koordinacije storitev.

Države članice so bile spodbujene, da naj se zavzamejo za modernizacijo in krepitev ukrepov in sistemov na področju karierne orientacije. Leta 2007 so se odločile, da ustanovijo Evropsko mrežo vseživljenjske karierne orientacije European Lifelong Guidance Policy Network (v nadaljevanju ELGPN). To je mreža oblikovalcev oziroma nosilcev politike, kjer sodelujejo predstavniki ministrstev, ki so zadolženi za področje karierne orientacije. Namen te mreže je oblikovati smernice za prihodnji razvoj karierne orientacije na ravni Evropske unije, predvsem pa s pomočjo nacionalnih forumov pospešiti uvajanje skupne politike v državah članicah. V mrežo se je leta 2008 vključila tudi Slovenija. Ministrstvo za šolstvo je za nacionalnega koordinatorja Slovenije v tej mreži imenovalo Zavod RS za šolstvo.

DELOVANJE EVROPSKE MREŽE ZA VSEŽIVLJENJSKO KARIERNO ORIENTACIJO (ELGPN)

ELGPN si prizadeva sodelujočim državam zagotavljati dodano vrednost skozi dejavnosti, ki vključujejo zbiranje idej v zvezi s skupnimi problemi in rešitvami, testiranje idej in inovacij, demonstracija primerov dobre prakse in modernizacija praktičnih operacij z namenom, da se izboljša izvedba in poveča cenovna učinkovitost ukrepov karierne orientacije.

Članice poročajo, da jim omenjene dejavnosti koristijo in da je s tem dodana vrednost že zagotovljena. Sodelovanje v mreži je še posebej pripomoglo k izboljšanju sodelovanja in boljši koordinaciji storitev: trideset držav članic je v ta namen bodisi že ustanovilo ali pa je v procesu ustanavljanja nacionalnega foruma ali podobnega mehanizma.

Mreža ELGPN deluje od leta 2007. Njene aktivnosti so usmerjene na naslednja štiri področja:

- **Veščine vodenja kariere.** Katere veščine in kompetence so potrebne pri vodenju kariere? Ali naj bi bile aktivnosti kariernega svetovalca usmerjene pretežno v razvoj veščin in kompetenc posameznika? Kako sploh razvijati te kompetence? Kako usposabljeni svetovalci in učitelji, da bodo to znali s svojimi klienti in učenci?
- **Dostopnost storitev.** Kako zagotoviti vsem državljanom dostop do storitev karierne orientacije? Kakšna je vloga tehnologije? Kakšno je učinkovito razmerje med službami, ki zagotavljajo storitve vsem državljanom, in službami, ki se ukvarjajo s svetovanjem ranljivim skupinam?
- **Kakovost storitev.** Kako zagotoviti najboljšo kakovost uslug služb karierne orientacije? Ali lahko k temu pripomore skupen evropski okvir?
- **Sodelovanje in koordinacija med nosilci politik in izvajalci.** Kakšne so ključne vloge tovrstnih

mehanizmov? Kako okrepiti in pospešiti tovrstno sodelovanje?

Evropska komisija pa podpira karierno orientacijo tudi prek mreže *Euroguidance*, ki jo predstavljajo v posebnem prispevku sodelavci mreže v slovenski izpostavi, *Zlata Šlibar, mag. Sabina Škarja in Marko Zupančič*. V članku so opisali računalniški pripomoček Kam in kako, s katerim si uporabniki pomagajo pri načrtovanju kariere. Program ponuja 510 opisov poklicev, več kot 400 povezav na ustrezne spletne strani in še veliko drugih zanimivih in uporabnih informacij. Program Kam in kako je med učenci in dijaki zelo priljubljen, uporabljajo pa ga tudi odrasli iskalci zaposlitve.

ODZIVI EVROPSKEGA DOGAJANJA NA DOMAČIH TLEH

Minister za šolstvo dr. Igor Lukšič je za uresničevanje sklepov obeh resolucij in mreže ELGPN leta 2009 imenoval Strokovno skupino za vseživljenjsko karierno orientacijo (nacionalni forum). Namen nacionalnih forumov je, da bi prevzeli skrb za oblikovanje in koordinacijo nacionalnih politik (strategij) v svojih državah. Skupina je medresorsko zasnovana in ima naslednje naloge:

- koordiniranje politik za sodelovanje Slovenije v evropski mreži ELGPN,
- oblikovanje podlag za skupno terminologijo, celostno analizo obstoječe ponudbe in analizo možnosti izboljšanja,
- oblikovanje izhodišč za koncept celostne enovite vseživljenjske karierne orientacije,
- oblikovanje izhodišč za koncept in temeljna načela zagotavljanja kakovosti na področju karierne orientacije,
- priprava priporočil in predlogov ustreznih rešitev za oblikovalce politike,
- vzdrževanje stikov s forumi v drugih državah EU in relevantnimi mrežami ter letno poročanje pristojnim organom.

Strokovna skupina za sprejemanje odločitev potrebuje podporo v obliki analiz, predlogov in raziskav s področja vseživljenjske karierne orientacije, ki jih zagotavlja leta 2010 ustanovljena *Nacionalna koordinacijska točka za vseživljenjsko karierno orientacijo*, o kateri piše Staša Bučar Markič. Koordinacijska točka deluje pod okriljem Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, njen temeljni cilj pa je okrepiti razvoj stroke. Nacionalna koordinacijska točka je v letošnjem letu pripravila terminološki slovarček, ki bo v pomoč tako praktikom kot tudi teoretikom in raziskovalcem na tem področju. Potrebovali smo skupni jezik karierne orientacije, kot je zapisal eden od avtorjev Saša Niklanovič (2008), ki ga bodo razumeli tudi uporabniki storitev. Koordinacijska točka trenutno pripravlja skupaj s Pedagoško fakulteto v Ljubljani izobraževalni program za karierne svetovalce.

KARIERNA ORIENTACIJA V ŠOLAH

V pričujoči reviji si lahko preberemo dva prispevka iz šolske prakse. V prvem z naslovom *Poklicna orientacija na Osnovni šoli Kašelj* avtorica mag. Nina Mesner predstavi dejavnosti poklicne orientacije na svoji šoli. V drugem prispevku z naslovom *Poklicna orientacija v srednji šoli – da ali ne?* pa Tjaša Purgaj iz II. gimnazije Maribor opiše način izvajanja te naloge na gimnaziji. Poklicna orientacija ali poklicno usmerjanje, kot se je nekoč imenovala, je bila vedno pomembna naloga svetovalnih delavcev. Teoretski okvir te dejavnosti je utemeljen v modelu DOTS (Decision, Opportunity awareness, Transition skills in Self-awareness). Model sta v sedemdesetih letih razvila Bill Law in A. G. Watts (Watts, 1997) in služi kot model poklicnega odločanja in načrtovanja kariere. Posameznik pri odločanju upošteva svoje lastnosti, želje, interese, sposobnosti in možnosti, ki jih ima. V procesu odločanja primerja svoje lastnosti z možnostmi in išče tisto rešitev, ki predstavlja najboljšo možno ujemanje med lastnostmi in možnostmi.

Spoznavanje samega sebe, analiziranje določenih prednosti, videnje sebe v različnih prihodnjih situacijah je pomembno pri odločanju med različnimi poklicnimi možnostmi, ki posameznika bolj ali manj privlačijo. Bolj znana bo mladostniku njegova »podoba samega sebe«, več informacij bo imel o poklicnih možnostih, več izkušenj bo doživel ob konkretnih dejavnostih, razumneje se bo lahko odločal. Mladostnika, ki se pripravlja na poklicno odločitev, zato v smislu samospoznavanja usmerjamo v ozaveščanje osebnih vrednot in prepričanj, ki ga vodijo v življenju, prepoznavanje njegovih interesov, osebnostnih lastnosti in značilnosti, sposobnosti, veščin in spretnosti ter ozaveščanje njegovih želja in hotenj.

Poznavanje lastnih vrednot in prepričanj, povezanih z delom, je zelo pomembno pri iskanju poklicnih ciljev. Nekaterim delo pomeni eno najpomembnejših vrednot v življenju, za druge pa je pomembno le v smislu zaposlitve, s katero si lahko zagotavljajo eksistenco in osnovno varnost. Nekaterim je pomembno uveljavljanje, ki jim ga omogoča delo, pridobivanje novih znanj, drugim biti ustvarjalen, tretjim družbeni položaj, ki ga prinaša.

POKLICNA VZGOJA

Poklicna vzgoja je program načrtovanih dejavnosti, s pomočjo katerega posameznik razvije predstave, znanja in veščine, ki mu omogočajo ustrezno vodenje kariere v izobraževanju in delu (Terminološki slovarček, NKT, 2012).

Uspehi, ki jih mladostnik doživlja na določenem področju, in doživljanje priznanj pomembnih ljudi lahko odločilno vplivajo na to, kateri interesi se bolj razvijajo. Odločilne za razvoj interesov so spodbude, ki jih je mladostnik dobival že kot otrok, in konkretne izkušnje, ki jih je pridobival z aktivnim sodelovanjem v konkretnih dejavnostih. Pomembno vlogo pri spoznavanju sebe in razvijanju interesov imajo tudi učitelji, saj je v učnem procesu

veliko možnosti za uresničevanje teh ciljev. Že leta 1996 je bilo v Izhodiščih kurikularne prenove zapisano, da je treba učence pripraviti za kakovostno življenje, vseživljenjsko izobraževanje in za poklic (NKS, 1996). Tudi v novi Beli knjigi je med strateškimi izzivi zapisano, da morajo biti posameznikom zagotovljeni pogoji za vseživljenjsko vodenje kariere v vseh za to primernih obdobjih človekovega življenja (Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011: 45). V Beli knjigi je tudi zapisano, da je še posebej ključno seznanjanje učencev in dijakov s poklici na prehodu iz osnovnega v srednje šolstvo.

Žal v našem šolskem sistemu temu področju namenimo premalo pozornosti. Kot ugotavlja Niklanovič v svoji študiji (2009), je poklicne vzgoje v učnih načrtih osnovne šole malo. Pri nekaterih predmetih je prisotna nekoliko bolj, npr. pri predmetih državljanska vzgoja in etika, tehnika in tehnologija, spoznavanje okolja, pri drugih pa je le za vzorec. V srednjih šolah pa je karierna orientacija omejena samo na informiranje in svetovanje (prav tam). Praksa kaže, da vsebin, vezanih na poklicno vzgojo, učitelji malo izvajajo. Razlogov za to je več. Poleg prenatrpanih učnih načrtov, ki učiteljem ne dovoljujejo odmika od predmetnih vsebin, je pomemben razlog pomanjkanje usposobljenosti učiteljev (Jurišević idr., 2008). Tudi svetovalni delavci, ki so tradicionalno nosilci te dejavnosti v šolah, imajo čedalje manj časa (in znanja) za to delo. Prevladujejo druge naloge, kot so delo z učenci s posebnimi potrebami, reševanje vzgojnih in disciplinskih težav, čedalje več administrativnih nalog. Te ugotovitve potrjuje tudi študija Razvoj in spremljanje delovanja mreže svetovalnih služb (Bezić, 2007).

Oba zgoraj omenjena članka Mesnerjeve in Purgajeve predstavljata dobro prakso in zbudjata upanje, da kljub vsem omenjenim oviram svetovalni delavci zmorejo kakovostno opravljati svojo nalogo pri podpori učencem za pravilno izbiro nadaljnega šolanja in poklica. Zanimiva je ideja o Kariernem klubu, ki so ga učencem ponudili na Osnovni šoli Kašelj. Slab odziv učencev na to pobudo pa med drugim tudi pokaže na podcenjena pomen in vlogo, ki jo ima karierna orientacija v (slovenski) družbeni zavesti.

Kljub zgornjim ugotovitvam pa stanje na tem področju ni tako brezupno, kot se morda zdi. Svetovalni delavci in učitelji imajo za delo z učenci na voljo že kar nekaj pripomočkov. Mag. Miha Lovšin iz Centra RS za poklicno izobraževanje v svojem članku z naslovom *Informiranje mladih pred poklicno izbiro* predstavlja dva. Na interaktivnem spletnem portalu Moja izbira (www.mojaizbira.si) si lahko učenci, dijaki, starši, odrasli in svetovalci poiščejo informacije za pomoč pri izbiri nadaljnje izobraževalne ali poklicne poti. Mapo Poklicni kažipot brezplačno prejema jo že več kot 10 let vsi učenci 8. razreda, podpira pa spletni portal mojaizbira.si. Poklicni kažipot je nastal v sodelovanju strokovnjakov iz šolstva in zaposlovanja in predstavlja uspešen primer združitve skupnega znanja, dela in finančnih sredstev z namenom na kratek, pregleden in strokoven način ponuditi učencem najbolj bistvene informacije o izobraževalnih in poklicnih možnostih.

PODLAGE ZA NADALJNI RAZVOJ KARIERNE ORIENTACIJE V STRATEGIJI EVROPA 2020

Izhodišča za nadaljnji razvoj karierne orientacije v Evropski uniji predstavlja Strategija Evropa 2020, ki izpostavlja tri prednostna področja: pametna rast, trajnostna rast in vključujoča rast. Za spodbujanje napredka na vsakem prednostnem področju pa predlaga sedem vodilnih spodbud, med katerimi bomo omenili dve, pomembni za našo temo:

- »mladi in mobilnost« za povečanje uspešnosti izobraževalnih sistemov in olajšanje vstopa mladih na trg dela in
- »program za nova znanja in spretnosti in nova delovna mesta« za posodobitev trgov dela ter okrepitev vloge in položaja ljudi z razvijanjem njihovih znanj in spretnosti v vsem življenjskem obdobju, da bi povečali vključevanje delavcev in bolje uskladili povpraševanje po delovni sili in njeno ponudbo, tudi z mobilnostjo delavcev.

V strategiji sta posebej poudarjena dva cilja izobraževalne politike: zmanjšanje stopnje osipa s 15 % na 10 % in povečanje deleža prebivalstva v starosti 31–34 let s terciarno izobrazbo z 31 % na 40 % do leta 2020. Ta dva cilja sta močno povezana z drugimi gospodarskimi cilji, saj višja stopnja izobrazbe povečuje zaposljivost, le-ta zmanjšuje revščino, večja zmogljivost za raziskave in inovacije spodbuja gospodarsko rast in rast delovnih mest in tako naprej.

V okviru pobude »mladi in mobilnost« je v Strategiji zapisano, da bodo morale države članice med drugim »izboljšati vstop mladih na trg dela v okviru celovitega ukrepanja, ki bo med drugim zajemalo usmerjanje, svetovanje in vajeništva« (Strategija Evropa 2020: 14).

Podlage za nadaljnji razvoj karierne orientacije na nivoju Evropske unije so torej jasno začrtane. Kaj pa pri nas?

PREDLOGI ZA NAPREJ

Potrebujemo širše družbeno soglasje, da karierno orientacijo kot dejavnost velikega pomena razvijamo in približamo najširšim skupinam. Oblikovalci politike bi morali poskrbeti za to, da se ta dejavnost vključi v programske dokumente posameznih sektorjev. Ministrstvo za šolstvo in šport bi lahko izvajanje teh vsebin sistemsko uredilo v predmetniku ali v obliki obveznih med predmetnih vsebin. Ena od možnosti je oblikovanje izbirnega predmeta za učence osnovnih šol in obveznih izbirnih vsebin za dijake srednjih šol. Lahko bi razpisali posebne projekte za pripravo in testiranje različnih modelov poklicne vzgoje, ki bi šolski politiki omogočili strokovne podlage za poznejše odločitve (Niklanovič, 2009). Ministrstvo bi moralo z ustreznimi dokumenti poskrbeti, da se zmanjša obremenitev šolskih svetovalcev z administrativnimi nalogami in poveča njihova usposobljenost za strokovno delo na tem področju. Poleg tega bi bilo treba razviti strategije, ki pomagajo učencem strniti znanje, veščine in odnose v zvezi z izkušnjami v šoli, in jih predstaviti v posebnih portfolijih ali »zaposlitvenih potnih listih« (Karierna orientacija, 2006). Poleg tega bi država lahko organizirala različne programe aktivnega pridobivanja delovnih izkušenj učencev in dijakov s pomočjo oblik, kot so sledenje v senci (več v članku Nine Mesner), delovni obiski, poskusno delo in podobno. Navsezadnje v Sloveniji nujno potrebujemo tudi programe usposabljanja za poklicno vzgojo za učitelje, šolske svetovalne delavce in poklicne svetovalce. To slednje je že v pripravi.

To je samo nekaj predlogov, ki sledijo razvojnim ciljem Unije in ne zahtevajo velikih družbenih premikov, temveč zavedanje, da so spremembe neizogibne in pripravljenost k delovanju ključnih akterjev od tistih najbolj bazičnih, kot so učitelji, do tistih na vrhu sistema. Bomo sposobni in pripravljeni slediti ciljem Strategije Evropa 2020?

LITERATURA IN VIRI

Ažman, T. idr. (2005). Načrtovanje in vodenje kariere. Priročnik za poklicno orientacijo v srednjih šolah. Ljubljana: Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011. http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf (pridobljeno s spleta 22. 11. 2011).

Bezič, T. idr. (2007). Razvoj in spremljanje delovanje mreže svetovalnih služb. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo (interno gradivo).

Council of the European Union (2004). Strengthening Policies, Systems and Practices on Guidance throughout Life. 9286/04 EDUC 109 SOC 234.

Council of the European Union (2008). Better Integrating Lifelong Guidance into Lifelong Learning Strategies. 2905th Education, Youth and Culture Council meeting, Brussels, 21 November 2008.

ELGPN Work Programme 2011–2012 – <http://ktl.jyu.fi/ktl/elgpn/programme/wp2011-12> (pridobljeno s spleta 22. 11. 2011).

Izhodišča kurikularne prenove (1996). Nacionalni kurikularni svet. Ministrstvo za šolstvo in šport.

Juriševič, M., Devetak, I., Glažar, S. A., Razdevšek-Pučko, C., Valenčič Zuljan, M., Vogrinc, J. Podpora kakovosti in prepoznavnosti poklicnega in strokovnega izobraževanja: zastopnost poklicne vzgoje v študijskih programih za učitelje in svetovalne delavce: zaključno raziskovalno poročilo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2008.

Karierna orientacija. Priročnik za oblikovalce politike (2006). OECD in Zavod RS za zaposlovanje.

Lapajne, Z. (1997). Psihološke teorije izbire poklica. V: Kako naj svetujem? Prispevki o poklicnem svetovanju. Ljubljana: Izida.

Lifelong Guidance Policies: Work in Progress (2010). A report on the work of the European Lifelong Guidance Policy network 2008–10. Short report. Finnish Institute for Educational Research. University of Jyväskylä, Finland.

Niklanovič S. (2009). Strokovne podlage za izgradnjo systemskega pristopa k vseživljenjski karierni orientaciji v okviru operativnega programa razvoja človeških virov 2007–2013. Ljubljana: Kadis.

Niklanovič, S. (2008). Terminološka vprašanja vseživljenjske karierne orientacije. V: Vseživljenjsko učenje in strokovno izražje. Pedagoški inštitut. Ljubljana

Organisation for Economic Co-operation and Development & European Commission (2004). Career Guidance: a Handbook for Policy Makers. Paris: OECD.

Rupar, B. (2007). Poklicna/karierna orientacija kot medpredmetno področje v osnovni šoli. V: Kurikul kot proces in razvoj – Zbornik prispevkov s posveta. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Strategija Evropa 2020. (<http://www.evropa.gov.si/si/lizbonska-strategija/> (pridobljeno s spleta 22. 11. 2011).

Strategija vseživljenjskosti učenja (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Terminološki slovar za karierno orientacijo (v tisku). Nacionalna koordinacijska točka. Zavod RS za zaposlovanje.

Watts, A.G (1997). Svetovanje za kariero v luči socialno-političnih ideologij. V: Kako naj svetujem? Prispevki o poklicnem svetovanju. Ljubljana. IZIDA.